III.

AZ 1397-BEN VOLT TEMESVÁRI ORSZÁGGYÜLÉSRŐL.

In the tumult of civil discord, the laws of the society lose their force, and their place is seldom supplied by those of humanity.

Gibbon Edw.
History of the decline and fall of the roman emp. ch. 4.

Még alig mult száz esztendeje, mióta Ertogrul, I. Ozmánnak apja, csak vagy négyszáz, a' mongálok' zsarolását kerülő török háznéppel a' rumi zultán' országában megjelent, 's ugyan azon pillanatban tett jó szolgálatáért, téli és nyári legelővel megajándékoztatott; [1]) még egy százada el sem mult, mióta I. Ozmán független fejdelemségre kapott; [2]) még csak negyven esztendeje mult, mióta az ozmánok Európában földet foglaltak: [3]) midőn az ozmán nép' hatalma már annyira nevekedett, hogy, elfoglalván egész kis Ázsiát, Bolgárországot is meghódithatá (1387), Szerbországot adófizetővé teheté (1389), 's I. Bajeszid, kinek sebessége

---

[1]) Ertogrul, megérkezvén a' rumi zultán' határában, nem messze csatát látott, 's ki nem vehetvén, micsoda népek verekedjenek, és egyedül harczszeretető, 's az ügyben semmi pártot nem fogott embernek természetes hajlandósága által ösztönöztetvén, négyszász negyvennégy lovasával a' gyengébb félnek segitségül vágtata 's megnyervén a' diadalmat, azt találá, hogy a' kinek illy nevezetes szolgálatot tön, épen II. Alaeddin, rumi zultán (uralk. 1283-tól 1307-ig), kitől, mint mondtuk, elegendő legelővel megjutalmaztaték. — Hammer, Jos. v., Geschichte des osmanischen Reichs, I. 42.

[2]) 1399ben eldült a' rumi szeldsuk zultánok' uralkodása, 's Ozmán, eddig szeldsuk hübéres, Bithyniában Olympus körül fekvő birtokának felséges ura lőn. — Hammer Gesch. d. osman. Reichs, I. 59.

[3]) Szulejman, Urkhán' fia, 1356ban elfoglalá a' Hellespont' európai partján fekvő Tzimpe várát (ma Csini vagy Dsemenlik). Urkhán vissza akará ugyan a' várat adni, 's 10,000 arany váltsági dijban a' görög császárral már meg is egyezett, midőn, egy téli éjtszaka, az egész vidék szörnyü földrengés által megrázkódtatván, más városok, többi közt Kallipolis' falai is leszakadtak, 's az ozmánok ezeket is nyomban elfoglalák. — Hammer, Gesch. d. osman. Reichs, I. 144.

és hatalmas csapásai miatt, a' népe *felderim* (villám) nevet adott, Zsigmond királyunkat, 1392ben, Bolgárországból kivervén, avval merte a' keresztyén világot fenyegetni, hogy nem sokára, meghódítván Magyarországot, letiporván Németországot, Olaszországba fogja vezetni seregét 's meg nem nyugszik, mig zászlóját a' Capitolium' falán kitűzi, 's lovait Sz. Péter' oltárán megabrakoltatja.

De Európa' megijjesztésére nem kelle illyen barbár kérkedés. Látta ő Magyarországnak gyönyörü seregét megrontva 's hatalmát megcsökkentve, hallotta a' görög birodalom' haldoklását és segitséget kérő kiáltását, látta mint szűkül a' byzanczi bibor' határa, 's mint közelít a' félhold a' szent kereszt' birtokának középpontjához: és a' keresztyén világ megijjedt. A' pápa felszólítá a' fejdelmeket, hogy, abban hagyván minden egyéb bajaikat, egy akarattal, összekötött erővel támadják meg a' köz ellenséget, 's verjék ki a' barbárságot a' miveltség' országából, 's vessék vissza a' hozzá illő pusztákra, mellyekből neki, ha Európa maga magát nem marta volna, soha ki sem kellett volna lépnie. Keresztet hirdet a' keresztnek vesztét szomjuhozó ellenség 's népek' rontója ellen. Szövetséget köt VI. Károly franczia királylyal, a' büszke Filep burgundi herczeggel, Velenczével, a' rhodusi vitézekkel, 's még egy sereg apró fejdelemmel, kik, mint Vertot mondja, csak az aláirásokat szaporították a' szerződés alatt, [1]) hogy Zsigmonddal együtt nemes harczot harczoljanak.

Francziaország közel tizezer embert külde, Nevers János grófnak, a' burgundi herczeg' legidősb fiának vezérlése alatt, kik közt voltanak Artois Filep, királyi herczeg és franczia connétable, De la Marche gróf, Bar Henrik és Filep, a' franczia királynak három atyjafia, Vienne János, franczia admirál, Boucicault maréchal, Coucy ur, a' leggazdagabb franczia birtokos, 's maga idejében leghiresb kapitány, De la Tremouille, és sok más jeles nemesség. Ezen sereghez, Németországban, hozzá kapcsolá magát Zollern Fridrik gróf, a' német vitézek' fő perjele, 's nemze-

[1]) Vertot, Abbé de, Histoire de Chevaliers hospitaliers de S. Jean de Jerusalem, appellez depuis les chevaliers de Rhodes, et aujord' hui les chevaliers de Malte; II. 114. Paris 1726. 4.

te küldte keresztes harczosok' kapitánya. A' görög császár, Velencze és a' rhodusi vitézek szép hajós sereget küldtek ki (Jadra is egy gályát ada) Mocenigo Tamás, velenczei admirál' kormánya alatt, ki a' Duna' torkánál a' Feketetengerben megállott.

Az alatt Zsigmond Magyarországban minél nagyobb sereget gyüjt, felszólitván mind oláh mind bosnyák hübéreseit, 's magához csatolván Cillei Herrmannt stajer fegyvereseivel. Bevárván Budán a' franczia és német népeket, Bolgárországba indult, 's minekutána még De Naillac Philibert, rhodusi nagymester szép számu vitézekkel, és Mircse vajda oláh népeivel a' táborban megérkezének, egész serege mintegy százezer embert számlálhatott; mi a' keresztesekben olly nagy elbizottságot szült, hogy azt mondák: „Nincs ellenség, melly ránk ijjeszthessen, mert ha maga az ég nyakunkba szakadna, azt is feltartjuk lándzsáinkkal.“ A' rhodusi vitézeknek pedig annyira örült a' király, hogy a' nagy mestert maga sátorában tartotta, 's igérte, hogy a' csatában köztök harczol. [1])

Bajeszid akkor Konstantinápoly alatt táborozék; Bolgárországban csak a' várakban voltak csekély őrcsapatjai. A' keresztyének tehát könnyen kelhettek át a' Dunán, némelly várak' elfoglalása is kevés megeröltetésükbe került: de épen annyival kevesebb becsületükre válik, hogy Rakó várának maroknyi őreit, minekutána magokat megadák, akár Boucicault szerint Zsigmond, akár Madame de Lussan szerint Boucicault, kardra hányatták. [2]) Nagynikápolyt az egész sereg, földről vizről, hat napig ostromlá, mert a' zultán' közelítéséről bizonyos kapitánya, makacson védelmezé magát. Zsigmond azonban Kanizsai Miklós tárnokmestert Magyarországba küldé, hogy ő is annak bátorságára ügyeljen. [3])

A' királyi táborban pedig, az eddigleni szinte játszodva tett előmenetelek miatt, annyira elhatalmazott az elbizottság, hogy, mivel Bajeszidről eddig semmit sem hallottak, már ezután tudni sem akartak

---

[1]) Vertot, a' sz. gyenesi névtelen krónika szerint, u. o. 118 lap.

[2]) Engel J. Ch. v., Geschichte des ungrischen Reichs, II. 198.

[3]) Zsigmond' Kanizsaiaknak adott oklevele: *datum* 1397. Katonánál, Historia critica, XI. 414.

semmit; azt beszélték széltében, hogy Ázsiában bujkál; sőt Boucicault hadi tanácsban is erősen állitotta, hogy a' zultán a' Hellesponton átlépni nem mer. A' táborban gondatlanság, evés, ivás, játék uralkodék, különösen a' franczia urak' sátoraikban tobzódás, bujálkodás; a' közkatona részegeskedett, szolgálatot, fenyítéket nem ismert meg. Nem csuda tehát, hogy Bajeszidet még Anatólia' tulsó részén vélték, midőn már egy napi járóföldnyire hozzájok közelített. Elvégre két, portyázgatni ment volt katona, jön nagy sebesen, 's jelenti, hogy Bajeszid már csak hat mértföldnyire áll népeivel, ők pedig sietve sietének ezt a' vezéreknek hirül adni. De olly nagy volt a' veszedelmes elvakultság, hogy Boucicault még akkor sem akart balvéleményétől elállani, 's feléje fordulván a' két legénynek: „Megbánjátok, ugy mond, gazemberek, hogy hamis hiretekkel a' tábort fellármáztátok", 's még azzal fenyegeté, hogy füleiket elvágatja. Azonban nem sokára csakugyan megjelentek az ellenség' hadlábai 's egymás után csatasorban állottak fel a' térségen. [1])

A' francziák legelől állottak: a' zultán' megjelenése őket pelengéres személyek' karjaikból, 's pezsgő poharak mellől riasztá kardra. Szörnyű zavar támad: a' vitézek kardot lovat kiáltanak. A' magyarok közt, kik az ozmánok' harczolás-módját jobban ismerték, nem olly nagy a' zürzavar. Mircse vajda, a' király' engedelmével, ezred magával, kiindul az ellenség' megtekintésére, 's visszajövén jelenti, hogy husz zászlót láta, 's mindenik alatt vagy tizezer embert; egyszersmind kéri, övé legyen az első megtámadás. Zsigmond azt jovalja, 's azonnal Nevers grófnak izeni „hogy az a' teméntelen katonaság, melly a' mezőt fedi, csupa gyülevész és harczhoz szokatlan nép, melly azért hajtatik elől az ellenségnek, hogy azt, felfogván első rohanását, fáraszsza meg, 's a' következő rendes katonaságnak annyival könnyebb gyözedelmet készítsen; hogy a' magyarok ezen dibdáb népnek szinte csak könnyü katonaságot szoktak ellene küldeni; hogy várja meg, mig a' gyalogság megütközik: akkor lész majd ideje a' lovassággal neki vágtatni, 's a' király is segíti őtet az ő nemességével és a' vitézekkel: emlékezzék, hogy a' csata' dija és dicsősége nem azé, a' ki legelőször vág, hanem azé, a' ki legutoljára és ugy vág, hogy a' diadalt megnyeri."

---

[1]) Vertot, u. o. 119.

Erre a' gróf hadi tanácsot tart. Coucy és az admirál jovalják a' király' rendelését. Hanem a' connétable és Boucicault, csak azért is, mivel a' gróf nem az ő véleményöket kérte legelőször is, az egész franczia nemzetet illető gyalázatnak mondák, ha a' magyar gyalogságot előre bocsátják, 's hogy nem azért jöttek olly messzeföldről, hogy gyülevész népek után járjanak. Melly csipős beszéd az egész ifjuságot elragadá. A' gróf visszaüzeni Zsigmondnak, hogy francziák a' diszhelyt a' csatában semmi más nemzetnek át nem engedhetik. Ezzel kiki a' váltságot váró fogottjait levagdalja. Igy tehát a' keresztyén seregnél sem rend sem főkapitány nincs.

Más nap, 1396. Septemb. 28d. Nevers gróf titkon indítván meg seregét [1]) hirtelen az ellenségnek vágtat. A' könnyü török katonaság, mint Zsigmond előre mondá, minden ellentállás nélkül szökik és a' janicsárok megé takarodik, kik már derekasan vivnak. Zsigmond ez alatt a' magyar sereget állitja fel: közepett ő maga áll, Gara Miklós horvátországi bán, Cillei Hermann és Zollern gróf népeivel; a' jobb szárnyra Laczkovics Istvánt, a' balra Mircse vajdát rendelvén. A' francziák azonban a' janicsárokat is legázolják, 's közülök vagy tizezeret levágván, a' nélkül hogy mint Coucy ur kiáltá, vagy a' magyarokat bévárták, vagy legalább lovaikat kifuttatták volna, nyomban 's vaktában utánok erednek. De csak hamar egy harmadik, még sokkal erősb hadi testre bukannak, [2]) mellynek közepette maga a' zultán, zászlója alatt, parancsol. A' milylyen nagy tűzzel a' francziák eddig harczoltak, olly nagy zavar lepte meg őket most: [3]) kevés csatázás után vak futásnak eredtek. Hanem

---

[1]) „*Der Herzog nahm seine Leute heimlich mit sich.*“ — Schiltberger, Reise in dem Orient; herausg. von Penczel, 8. München, 1814. lap. 9. Schiltberger jelen volt ezen ütközetben mint egy bajor lovagnak fegyverneke, 's elfogatván Ázsiába jutott, honnan 1427ben vissza jött, 's bujdosásinak leirását kiadta. Ez utolsó kiadásban a' régi németség újra van forditva.

[2]) Negyvenezer lovas, az egész seregnek szine és válogatott népe. — Vertot a' sz. gyenesi névtelen krónika szerint; u. o. 125.

[3]) A' sz. gyenesi névtelen krónika Vertotnál, u. o. 126. „*Ces heros devinrent plus laches que les lievres.*“

a' török lovasság utjokat elállja, 's a' gondatlan vitézek vagy elesnek, vagy elfogatnak: ezek közt Nevers gróf, De la Marche gróf, Bar princz, Boucicault, a' connétable, Coucy és De la Tremouille urak.

Most már Bajeszid győztes lovasságával a' magyarokra rohan. Ezek nemcsak nézni jöttek, mint a' sz. gyenesi krónika' névtelen irója mondja, hanem, mint Schiltberger, szemmel látott tanu, megirta [1]), Zsigmond vagy tizenkétezerrel bátran előre léptet. Kemény vita támad, 's Bajeszid' népe már tétovázni kezd, midőn, épen ezen elválasztó pillanatban Lázárevics István szerb fejedelem és Bajeszid' hűbérese, mint a' legujabb szerződésnél fogva tartozott, vagy ötezer válogatott emberrel megjelenik 's a' győzedelmet a' félhold' részére hajtja. Zsigmond' zászlója eltünik, mellynek védelmezésében valamennyi bajor vitéz életét hagyja, 's szintugy a' magyar, stajer és a' rhodusi vitézek' nagyobb része. A' mi még él, Duna felé szalad, 's ki csolnakba nem ugorhat, vagy vizben, vagy a' szörnyü tolongásban vész el, sőt nem csak egy felettébb megterhelt csolnak is elsülyedt. Jelesb magyarok közül elestek: Rozgonyi János, Osvald és Lőrincz, Maróthi Gyenes, Allaghi Albert. A' király, 's vele együtt Kanizsai János esztergomi érsek, Gara Miklós, a' rhodusi nagymester, Zollern Fridrik, Cillei Herrmann, 's még néhányan, csolnakba ugorván, sürü nyilzápor közt, szerencsésen eltávoznak.

---

[1]) Schiltberger, u. o. 10. „*Auf die Nachricht von der Gefangenschaft des Herzogs, nahm der König ohngefähr zwölftausend Leute, sowohl Infanterie als Kavallerie, mit denen er das Fussvolk der Türken so tapfer angriff, dass er selbiges völlig zusammenhieb und das Schlachtfeld behauptete. Bei dieser Gelegenheit ward meinem Herrn Lienhart Reichersinger das Pferd unter dem Leibe erschossen. Als ich dieses sahe, ritt ich in das Heer, half ihm auf mein Pferd, und ritt nachher auf dem Pferd eines erschlagenen Türken, auf meinen vorigen Ort zu meinen Gesellen zurück. — Nach dieser Niederlage des türkischen Fussvolks, beschloss nunmehr König Sigmund auch die Reiterei anzugreifen. Bajazeth, der seinen Angriff nicht erwarten wollte, war eben in Begriff zu fliehen, als ihm der Despot aus der Syrisey mit fünfzehnhundert Mann der auserlesendsten Truppen, und noch viel anderer Pannerherren mehr, mit grosser Macht zu Hilfe kam. Der Despot griff König Sigmunds Pannier an, und nachdem er selbiges geworfen, so nahm der König die Flucht.*“

Hát Laczkovics István a' jobb szárnyával, hát Mircse vajda a' bal szárnyával hova lettek? Ők, a' királynak titkos ellenségei, mindjárt eleinte megszöktek, otthon még veszedelmesb zavart okozandók. Ő rájok illik, mit Gibbon mond: „A' nikápolyi csata nem vész vala el, ha a' francziák a' magyarok' okosságának engedelmeskedtek volna, hanem dicsőséggel lesz vala megnyerve, ha a' magyarok a' francziák' vitézségét követték volna.“ [1]) Szomoru kötelessége a' történetirónak, hogy, midőn szerencsétlenséget elbeszél, még gyalázatot is elmondani kénytelen!

Zsigmond szerencsésen átkelvén a' Dunán eleinte a' vizen fel — 's Magyarország felé evezett, de a' megszökött Mircse vajdától, ki már kisnikápolyi táborozás után is utját állotta, tartván, a' Dunán lefelé bocsátkozott, elküldvén Gara Jánost néhányad magával Magyarországba, hogy a' csata' valóságos kimeneteléről, a' királynak hollétéről bizonyos hírt adjon, és az ország' csendességére ügyeljen: [2]) mert könnyen gondolhatá, hogy Laczkovics' zürzavart szerető lelke mindent el fog követni az ország' felháborítására, mi annyival könnyebben történhetnék, ha az országgal elhiteti, hogy a' király a' csata' mezején elesett, vagy fogva elvitetett. Aztán, elérvén baj nélkül a' Duna' torkolatját 's Mocenigo Tamás' hajós seregét, gályára szállott, 's Konstanczinápolyba evezett; onnan pedig Rhodus szigetére, hol a' vitézektől születéséhez és méltóságához illő szivességgel tiszteltették. Midőn Kallipolis alatt a' Hellesponton elvitorláztanak, az ozmánok nikápolyi foglyaikat a' parton sorba kiállitván, a' királynak gúnyolva kiálták, váltaná ki azokat. Sőt meg is támadták a' keresztyén gályákat, de semmi kárt nem tehettek. [3])

A' haza tért Laczkovics István régi czimborájával Simontornyai Istvánnal [4]) a' királynak veszett hirét költeni; Horvát és Dalmát- or-

---

[1]) Gibbon, Edw., The History of the Decline and Fall of the Roman Empire; ch. 64. „*The battle of Nicopolis would not have been lost, if the French would have obeyed the prudence of the Hungarians; but it might have been gloriously won, had the Hungarians imitated the valour of the French.*“

[2]) Zsigmond' Gara Miklósnak adott oklevele: *datum a. d.* 1408, *quarto Idus Julii.* Cornides' kéziratiban.

[3]) Schiltberger, u. o. 15. 16. lap.

[4]) „*Stephanus filius Laczk — et alter Stephanus de Simonthornia, antiquo scelere tumidi.*“ — Thuróczi Krónik. IV. R. 9. fej.

ságokban az alig elfojtott tüzet ismét lángra gerjeszteni; László nápolyi királynak magyar királyi székre meghivását ujra sürgetni, ajánlani, erőltetni; czélukra minden eszközt egyiránt jónak találni, indul. Zsigmond' megtartásáról 's merre vett utjáról az egy Gara János és társai adhattak tudósítást. — Sokan, meggondolván, hogy a' melly uton Gara János haza jöhetett, arra a' király is, ha élne vagy fogva nincs, eljöhetett volna; hogy Konstantinápolyban, az önmagával tehetetlen görög császárnál segitséget, mellyet az teljességgel nem adhat, kérni, kézzel fogható haszontalanság; hogy a' rhodusi vitézeket látogatni, 's tengeri utazással gyönyörködtetni, az országot legnagyobb veszedelemben tudván, királyhoz épen illetlen sőt lehetetlen; — sokan, mondom, Gara' beszédéről kételkedni, 's Laczkovicsék' előadását annyival is készebbek valának elhinni, mivel Gara' és Laczkovics' pártjaiknak régi ellenségeskedésüket tudták. Mások nem akartak 's nem szerettek hinni, Zsigmond iránt való régi idegen indulatjok, vagy Konth Istvánnal együtt kivégeztetett atyjokfiaik miatti boszuság által ragadtatván el. Erdély, hol Laczkovics István hajdan vajdaságot viselt 's még mindig nagy tekintettel birt, könnyen hajlott szavára: Horvátország pedig, a' Palizsna János auránai perjel' és Horváthi János' vezérlése alatt sokat mert és sokat szenvedett Horvátország, Zsigmondnak régi ellensége, 's a' magyaroknak is ez időben nem nagy barátja, [1]) nyilt karokkal fogadá a' lázitókat. Magyarországban is sokan hozzájok állottak.

Fellobbant tehát ujra a' régi pártok' dühe, és nemcsak országos, hanem magános dolgokban is dult. Tanúja ennek a' zágrábi káptalan és polgárság közti villongás, melly már 1396. December 17-dikén kezdődvén, emberöléssel, az utczákon való csatázással, ház és jószág felégetésével 's pusztításával, végre 1397-ben Januarius 11-dikén egyházból kirekesztéssel végződött. [2])

Mircse, az oláh, keveset használhata Laczkovicsnak, mert az ozmánok őtet is megtámadák, Evrenosz basa alatt, kitől, csak országa' nagy pusztítása után, menekedheték meg nagy nehezen. [3]) Annyival

[1]) Kerchelich, B. A. Notitiae Praeliminares. pag. 249.
[2]) Kerchelich, Histor. Episcop. Zagrab. pag. 145. 146.
[3]) Chalcocondylas, De rebus Turcicis, lib. 2.

veszedelmesb dolgok történtek Bosnyákországban. Dabissa királya rövid idővel a' nikápolyi ütközet után meghalt. Országának, a' legujabb szerződések szerint, egyenesen magyar korona alá kellett volna jutnia. E' szerződést megronták Tvartko a' Sura [1]) és Krisztics Osztója. Tvartko az éjszaki vidéket foglalá el, Osztója a' déli részeket; amahhoz a' nép szított, emehhez a' főbb bojárok. A' korona miatti kemény vitára mind a' kettő külső segedelmet kerese: Tvartko a' törökhez, Osztója nápolyi Lászlóhoz folyamadék, mind egymás, mind Zsigmond ellen, kitől jót nem remélhetének. [2])

Laczkovics mind ezeket hasznára forditván, mind Lászlóval mind Bajeszsiddal alkudozik. Lászlót kereken meghivja, minél elébb Magyarországba siessen 's koronáztassa meg magát; Bajeszidtól pedig hadi segitséget és egyik leányát Lászlónak királynéul kéri. László, otthon is sok baja lévén némelly fellázadt hűbéreseivel, 's atyja' sorsától félvén, nem jöve. Laczkovics tehát magát és Simontornyait László király' magyarországi helytartóinak nevezteti, ugy hogy, a' mit nevében, 's némelly urak' megegyezésével, teendenek, azt hagyja helybe 's előre erősítse meg. [3]) Bajeszidnak pedig, az ütközet után, vala ugyan szándéka, Magyarországba 's Budára vezetni seregét, de arról erős köszvény 's a' közelítő tél miatt letett [4]) és Bruszába ment: két csapatot mindazáltal kikülde, mellyeknek egyike, Bosnyákországon keresztül, Tvartko' segedelmével, Tótországot Posegáig pusztítá 's Maróthi János által kiveretett; [5]) másodikát pedig maga Laczkovics vezeté Szerembe, hol szörnyen dult, számtalan embert kivégezett, vagy rab szolgaságba elvitt. [6])

---

[1]) Az 1391-ben megholt Tvartko István királynak zabgyermeke.

[2]) Engel, J. Ch. v., Geschich. d. ungrisch. Reichs u. s. Nebenländer; 4. Halle, 1801. III. 350. 351.

[3]) Zsigmond' oklevele: datum a. d. 1397., mellyet Wagner' kéziratiból részenként kiadott Katona, Hist. Crit. XI. 424. 425.

[4]) Chalcocondylas, u. o. 24. — Talán a' közelítő Timurnak is már hallotta hirét.

[5]) Zsigmond' Maróthi Jánosnak adott oklevele: datum Posonii a. d. 1404; Kerchelichnál, Notitiae Praelim. 381 'skk. Közlötte vele Cornides Dan.

[6]) Zsigmond' Kanizsaiaknak adott oklevele: datum a. d. 1397, 4 nonas Martii. Katonánál, Hist. Crit. XI. 425.

Még Thuróczi krónikás' idejében is látszottak az akkor elpusztított helységek' romjai. [1])

Zsigmond azonban haza felé siete, 's már 1396.December 19-dikén, három velenczei gályán, minden hiveivel együtt, a' Raguza előtt fekvő Lacroma szigeténél kiköte. A' raguzaiak azonnal városukba hivák meg, hol December 21-dikén a' rettore palotájában megszállott 's kilencz nap mulatott: a' város pedig addig is őtet 's uti társait minden szükséggel ellátta. [2]) E' szerint szerencsésen honni földre lépvén a' király, első gondja vala, a' franczia urak' váltságukért a' zultánnak fizetett kétszázezer aranynak felét megadhatni. Ezzel királyi méltóságának, vitézi becsületének tartozék. De hol vegyen a' különben is erszényével mindig bajlódó, most pedig minden pénzből kifogyott, bujdosó király olly tetemes summát? Velencze, az 1381-ben I. Lajos kötötte békeszerződésnél fogva, évenként hétezer aranyat tartozék a' magyar királynak fizetni. E' pénzről Zsigmond váltólevelet ada olly formán, hogy a' ki a' szükséges százezer aranyat lefizeti, ama hétezer aranyat addig használhatja, mig a' kölcsön vissza fizettetik; sőt a' váltólevél, ugyan azon feltételek alatt, tovább is eladható legyen. [3]) Mocenigo Tamásnak, a' velenczei admirálnak, ki őtet Raguzáig hozta, a' most mindjárt következő Januarius 1-sőjén fizetendő velenczei hétezer aranyból, ezeret ajándékozott, [4]) Raguza pedig maga részéről száz aranyat ada neki, legénységének pedig szinte száz aranyat, kenyeret és hust. Zsigmondnak különösen tetszett, hogy neki a' város, December 23-dikán, kétezer aranyat ajándékul nyujta, 's azon kivül két esztendei adóját előre lefizeté. December 30-dikán a' király Spalatróba mene, Kanizsai János érseket betegen hagyván Ragu-

---

[1]) Thuróczi Krónik. IV. R. 12. fej. *Quas civitates etiam nunc loca illarum, suis orbata aedificiis, non parvas fuisse testantur.*"

[2]) Sőt a' kik közülök uj ruhát csináltattak, azt is megfizette.

[3]) Nevers János grófnak két oklevele: datum Tervisie, 15. Januarii a. d. 1397. és szinte Tervisie 16. Januarii a. d. 1397. — Cornides' kéziratai' XIII. kötetében. A' pénzt megadta Rapondi Dinus, Párisban lakozó, luccai kereskedő.

[4]) Marini Sanuto, Vitae ducum Venetorum; Muratorinál, Scriptores rerum Italicarum; fol. Mediolani, 1733. pag. 763.

zában. Igy egy kis pénzzel felkészülve, most már, a' mint volt természete, vidámabb lélekkel láta országos dolgaihoz. [1])

Bajeszid Bruszában pompás nyugalomban vesztegle. Bosnyákországban Tvartko és Osztója még mindig egymást gyengíték; Hervója pedig, a' király' hűbérese, hivségét megtartá ugyan, de csekély birtokra szorult. Lehettek azonban számos apróbb bojarok, kik, megunván a' szünetlen háboruságot, várva várták a' királyt, ügyét örömest támogatni készek. Zsigmond tehát Januarius elején egyenesen Tininiumba, vagy horvátosan Kninba siete, 's a' millyen heves indulatu volt, tüstént magához szólitá a' rendeket és a' dalmátországi városokat, hogy Palizsna perjel' czinkosai, 's napának gyilkosai' megbüntetése iránt velök tanácskozzék; rájok akarván ez által ijjeszteni a' mostani pártosokra. Januarius 18-dikán jelentek meg a' jadrai követek, Februarius 2-dikán vége lett a' gyülésnek, 's más következése sem tudatik azon kivül, hogy a' jadrai érsek 's nehány dalmát urak' jószágai a' király' részére elfoglaltattak. [2]) A' király Hervóját bosnyákországi bánnak nevezé, 's Februarius 6-dikán Kninból elindult.

Ezen mintegy kikiáltott gyülést Zsigmond más czélból nem tarthatá, hanem hogy hatalmát a' pártosok előtt kitüntesse; mert hogy csupán csak egy kis pénzt akart legyen, a' jószágvesztés által, erszényébe csorditani, illyen alacsonyságot, illyen környülmények közt, róla feltenni nehéz. Ő, a' bujdosó, megholtnak kikiáltott fejdelem, pénz és sereg nélkül megjelenik, 's már is olly tekintettel bir, hogy Bosnyákországban nagy szót szólhat, 's régi ellenkezőit kérdőre vonni és büntetni képes. De miért üldözé a' napa és már is boldogult hitvese ellen vétetteket, miért nem inkább a' legújabb lázitókat, pártütőket? hiszen hogy czinkosságukat ismerte, bizonyos dolog. Hanem Zsigmond teljes életében elbonyolított és szövevényes politikát kedvelt, 's jól tudta, hogy

---

[1]) Engel, J. Ch. v., Geschichte des Freistaates Ragusa; 8. Wien. 1807. pag. 146 'skk. — Schedius, Ludwig v., Zeitschrift von und für Ungarn; IV. B. pag. 225 'skk. Pesth. 1803. 8.

[2]) Paulus de Paulo, Memoriale; Schwandtnernál, Scriptores rerum Hungaricarum; fol. Lipsiae 1746—48. III. 735. Hibás időszámitását megigazitotta Katona, Hist. Crit. XI. 435 'skk.

Magyarországban Bebek Imre nádor, Gara, Kanizsai, Rozgonyi, Perényi, Debrői, Pálóczi, Trótel, Maróthi, Stibor 's egyéb hatalmas nemzetségek mellette harczolnak. Ezt Laczkovicsék is tudták, 's hogy ha Zsigmond Bosnyák- és Dalmátországban nagyot csaphatott volna, könnyen beláthatták vala, mi érheti önmagokat, ha hozzájok férhet. De a' knini gyülésnek csekély sikere épen azt mutatja, hogy a' pártütők' száma és hatalma sokkal nagyobb volt, hogy sem egy politikai fogás által leverethető lett volna. Sőt uj rágalmazásra is nyujta alkalmat Zsigmond ellen. Mert valóban egy király, ki már egyszer keményen megbüntetett vétket, több év mulva ismét itélőszék 's a' már kielégített törvény elejébe hozni képes, alapos megitélést el nem kerülhet; annyival inkább sem, ha, mint ez esetben, a' vádló és a' biró némiképen egy személy; és a' millyen gyűlöletes vala a' régi büntetés, Konth István és társai' kivégeztetésük, annyival mérgesb magot szór a' legujabb törvénybitorlás.

Laczkovics, bókolás helyett, kardot fogott, 's Ördögh Istvánt a' Magyarországhoz közelítő királynak utját állani küldte, ki ezt a' Dráva mellett megtámadván, megverettetett. [1]) Ezen első próbatétel után, nem olly erősnek tapasztalván magát, mint talán vélhette, mind a' két fél békét hagya; legalább egyéb a' csatázásról nem tudatik, hanem hogy Ördögh István Sz. György várában ostromoltaték 's belőle ki is üzetteték. [2]) A' királynak halasztást és mérsékletet ajánlottak hivei, sőt olly mérséklett hazafiak is találkozának, kik őtet a' pártütőkkel megbékéltetni iparkodtak; mi is milly nehezen esett vala Zsigmond' hevességének, alább meglátjuk. Ugy látszik mind a' két fél a' legközelebb tartandó országgyüléstől várta a' dolog' eligazítását.

Illyen körülállások és várakozások közt hivá meg tehát Zsigmond az ország' rendeit Temesvárra, 1397-diki Sz. Mihály napjára. Ezen országgyülésről való értekezésemre okot ada egy eredeti, pergemenára irt, oklevél, mellyet velem Thynes-Csetneky Károly ügyvéd úr' szivessége

---

[1]) Zsigmond' oklevele: datum in crastino festi b. Andreae Apostoli, a. d. 1398. — Cornides' kéziratai között.

[2]) A' most említett oklevél: „*castrum Zusichaszentgyörgy vocatum.*“

közlött, 's mellyet ez értekezés' végén egészen adok. [1]) Adva van az oklevél Trőtel Miklósnak, [2]) a. d. 1398, sexto calendas Decembris: a' pecsét, veres és zöld selyem fonalakból öszve font sinórról függő, de már annyira kopott, 's elkormosodott sárga viasz, hogy nyomatékából igen kevés kivehető.

Meg volt tehát híva az országgyülés, mint oklevelünkben érintetik, főképen a' végre, hogy a' felette elhatalmazott, 's már az ország' végeit is kegyetlenül pusztitotta török ellen hathatós rendelés tétessék, azon kivül pedig még más igen nevezetes dolgai az országnak eligazítassanak. [3]) Ezen más nevezetes országos dolgok alatt nem érthete a' király egyebet, mint a' pártütőknek a' tavaszszal félbenhagyott lecsillapitását, 's gondolkodás módjához képest, sulyos megbüntetését.

Meg voltak híva a' főpapok, a' zászlós urak, azon kivül az apátok és prépostok; minden vármegyéből pedig négy becsületes nemes ember, rendtársaiknak teljes meghatalmazottja. [4])

De sokan a' meghivottak közül nem jelentek meg, mert oklevelünkben nyilván mondatik: „azon főpapok, zászlós urak és nemesek, kik gyülésünkben részt vettek.“ [5]) Voltak tehát ollyanok is, kik e' gyü-

---

[1]) Ezen oklevelet Kovachich is látta, mint Supplem. ad vestig. comitior. II. 293. gyanítatja; de nehezen az egészet, különben, nevezetes volta miatt, végig kiirta, legalább a' datumot megjegyezte volna.

[2]) Nőnai Trőtel nemzetség ez időben hatalmas volt Magyarországban. Egy Trőtel Miklós már I. Károly alatt fő hivatalokat viselt. Ezen mi Miklósunk pedig, okleveleknél fogva, 1392-ben posegai főispán, 1395-ben machói bán, 1402-ben tárnokmester volt. Trőtel János pedig, alkalmasint Miklósnak, oklevelünkben emlitett, testvére, I. Lajos királynak követe a' pápához 1360-ban. Hogy pedig Nőnai Trőtel a' neve, onnan bizonyos, mert némelly oklevelekben igy iratik: Trewtel de Newna.

[3]) „*Cum animadverteremus, quomodo .... per insultus .... Turcorum .... in confiniis regni .... plurimae devastationes .... commissae fuissent. Ea propter consulendum circa praemissa, aliaque ardua nostra et dicti regni nostri negotia fore existimavimus.*“

[4]) „*De quolibet comitatu ... singulos quatuor probos et nobiles viros, plena potestate ceterorum consociorum ipsorum ad omnia ordinanda fungentes.*“

[5]) „*Praelatis, baronibus et regni nostri nobilibus ipsi congregationi adhaerentibus.*“

lésben részt nem vettek. Hihető, hogy Laczkovics' társai távol maradának, 's azon vármegyék, mellyekben a' többség az ő részén állott, követet nem küldének; még hihetőbb, hogy Hervója, ki mint bosnyákországi bán a' zászlós urak közé tartozék, szinte nem jöve, mert Zsigmond' részéről Osztoja' és László' részére vagy már általment, vagy általmenni készült; [1]) annyi bizonyos, hogy a' dalmát városok' követei jelen nem voltak. [2])

Kezdődött az országgyülés, mint már megjegyeztük, 1397-diki September 29-dikén Temesváratt, a' királynak személyes jelenlétében. [3]) Meddig tartott legyen, nem bizonyos. Zsigmond, Buda városának pörét Nagyszeben városa ellen, még October 22-dikén, más határnapra és köztörvényszékre (iudicium generale) halasztja, mivel most egyéb nevezetes saját és ország' dolgaival el van foglalva. [4]) Ezen lapon a' [2]) szám alatti jegyzésben felhozott levele szerint October 26-dikán is még tartott a' gyülés, de November 25-dikére Segniában akart lenni a' király, hihető hogy az országgyülést November elején eloszlatta.

A' fáradhatlan, 's fényesb gyámolt érdemlett mint a' minőt nyert Kovachich M. Gy. a' temesvári országgyülésnek két törvényczikkelyét fedezte fel.

---

[1]) Lucius, Joan. De regno Dalmatiae et Croatiae. lib. IV. cap. 3. ap. Schwandtnerum, Scriptor. rerum Hung. fol. Lipsiae, 1746—48. Tom. III. pag. 417.

[2]) Zsigmond' oklevele Segnia városához: datum in Temisvár die 26. Octobris 1397; a' király sajnálja hogy a' város a' temesvári gyülésre követjét nem küldte, 's hogy azt helyre hozza, jelenti: „*Nos quidem ... in festivitate S. Catharinae Segniae esse decrevimus, quo* denuo evocavimus ambasciatores omnium Dalmatiae civitatum.“ Pray, Georg. Histor. regum Hung. II. 173. Lucius, Mem. istor. pag. 365 szerint.

[3]) „*In Themeswar ad festum beati Michaëlis archangeli ... pro congregatione et consilio generali deducendis fecimus accersiri, nobisque una cum iisdem inibi existentibus.*“

[4]) „*Aliis arduis agendis nostris et regni nostri expeditionibus praepediti.*“ Datum in Themesvár secundo die festi undecim millium Virginum, a. d. 1397. — Cornides' kézirat. V. köt., 's azokból Kovachich, M. G., Supplem. ad vestig. comitior. I. 292.

1.) Hogy valamennyi nemes és birtokos emberek' jobbágyai, az ország' védelmére, számítassanak és irassanak össze. [1])

2.) Hogy a' melly várakat, városokat és helységeket a' király addiglan akárkinek elzálogosított, azok adassanak vissza. [2])

A' mi oklevelünk szerint pedig a' temesvári országgyülés' további határozásai ezek:

3.) Hogy a' melly jószágot 's földbirtokot a' király valakinek akkor, midőn az ellene pártot ütött, ugyan azon pártütéstől tartván, adományképen adott, azt a' király tőle elvehesse.

4.) Hogy ha valaki a' királyt a' pártütőkkel megbékéltetni igyekezett, 's a' pártütéstől való félelem miatt adományt kapott, olly adomány megsemmisítetik.

5.) Azoknak adományait pedig, kiket a' király mindenkor hűségeseknek tapasztalt, hagyja meg, és oklevelek által erősítse meg. [3])

---

[1]) Zsigmond' rendelése Ungh vármegyéhez. Kovachich, Supplem. ad vestig. comitior. I. 292. a' leleszi convent' levéltárából. — Hogy népszámítás Magyarországban mindenkor országgyülési tárgy volt, 's tehát Zsigmond illyen rendelést csak országgyülési határozat' következésében küldhetett, kiki tudja.

[2]) Zsigmond' Frangepan Miklósnak adott oklevele: datum a. d. 1398, in kalendis mensis Novembris. *quod decretum et constitutio seu dispositio baronum et nobilium regni nostri pridem in congregatione nostra generali in Themesvár inter alia super restitutione castrorum, civitatum et possessionum per nos cuipiam usque tunc per modum pignoris datorum et assignatorum, iterum ad manus nostras fieri debenda, per nos celebrata, factum et ordinatum.*" — Cornides' kézirat. X. köt. 's azokból Katona, Hist. Crit. XI. 459. és Kovachich, a' fent idézett helyen.

[3]) „*Taliter duxerunt ordinandum, quod omnia castra, tenutas, possessiones et civitates quae vel quas quibusdam regnicolis nostris eo tempore, quo iidem adversus nos animo indurato in manu potenti insurexissent, prae timore insurrectionis huiusmodi, ipsis tradidissemus et donassemus, simul cum huiusmodi donationibus, quas iis, qui inter nostram maiestatem et praedictos rebellizantes nobis pro fienda pace pro tunc laborassent, fecissemus, prae timore praenotato, merito et iusto modo auferre valeremus ab eisdem, donationes vero universis iis, qui nobis fideles exhibuissent famulatus per nos factas ratificaremus et confirmaremus literarum nostrarum per vigorem.*"

Nyilvánságos lázítónak, pártütőnek, adott adományról bátran feltehetni, hogy a' király nem szivesen és nem az ember' érdemei miatt adta, 's mindenki illendőnek és igazságosnak találandja, ha a' törvény olly adományost azon kegyelmek és javaktól megfoszt, mellyeket neki soha sem is kellett volna kapnia. De adhat a' király, pártos zivatar közt, más okból is: hogy valakit maga részére vonjon, lágymeleget felbuzdítson, kétkedőt hűségében megtartson, félénket neki bátorítson. Rosz indulatu, másét leső, törvényt bontó ember természet szerint zürzavarban gyönyörködik; mert az az ő eleme, csak ott ér ő valamit, csak attól várhatja kivánságainak kielégitését. Ki meghasonlottakat megbékéltetni, országos pártütést megnyugtatni törekszik, az közönségesen becsületes és jó indulatu ember, 's azért cselekszik ugy, mert neki az ország, mert nemzete' java igazán szivén fekszik.

Pártok közt megcsökken a' törvény, a' politika szabadon játszik, melly különben, jó időkben, mindig törvényre hallgatni köteles. A' régi kor' országos törvényi ideáit nem a' maiak szerint kell itélni. A' kormánynak hathatósága semmi bizonyos és világos törvény által nem lévén meghatározva, tehát a' király mindenben minden volt, 's minden jó és minden rosz neki tulajdonítatott. A' hatalmas urak pedig kettős személyt viseltek, mint a' királynak hivei, 's mint szabad dynasták, kiktől a' király' megválasztása 's akaratjának helybenhagyása függött. Első tulajdonságukban határtalan engedelemmel tartozának a' királynak; második alakjukban pedig a' királyt, 's következésképen a' kormányt igazgatni, és, mikor tetszett, hűségüket a' királynak felmondhatni, előigazaikhoz számlálák. Meg volt ugyan a' felségbántásról a' törvény irva: de a' zavaros országos törvényi theoriájok szerint nekik némiképen igazságuk volt, 's az erősebb győzött: a' haza akkor puszta szó vala. A' közbiróság alól kivett birtok, a' várakban való lakás, a' sok tulajdon fegyveres nép és házi cseléd, a' gazdag' udvarában éldegélő számtalan szegény nemes, mind ez nevelte azon szellemet. Ennél fogva minden meghasonlás, minden pártraszakadás egyenesen a' királyt érte, a' kormány nem tarthatá meg igazi irányát, 's a' király, akarta vagy nem akarta, az egyik pártnak feje lőn. Kormánynak igazi iránya pedig az, hogy olly mérséklett és olly egyenes legyen, mint a' törvény, állópontját mindig a' pártok

felett válaszsza, és soha se is avatkozzék beléjök másképen, hanem mint egyenlítő súly és egyeztető hatalom: akkor az ő mértéklete, igazsága, bölcsesége el fogja a' pártok' tulságát kerülhetni, 's mind azoknak segedelmét nyerni, kik békét és jó rendet szeretnek, 's kiknek száma csak akkor fogy meg, vagy behatását nem éreztetheti, mikor nincs hatalom, mellyhez ragaszkodjék, 's midőn a' meghasonlás' mérge már mindent lángba borított. Hanem a' közép korban a' kormányok ezen igazi helyezetüket igen ritkán tarták, és többnyire csak akkor, midőn a' meghasonlások, a' belső háboruk lecsillapodának, és a' sarkából kivetett polgári társaság, ujabb egyezés által, ismét némi törvényes állapotba helyezteték. Az egész történetirás nyilván tanitja, hogy, valahányszor a' kormány, pártok' megnyugtatása végett történt rendelésében, az ő igazi irányát meg nem állapitá, bizonyosan nagyobb baj következett utána, mint az volt, mellyen segíteni akart.

Zsigmond is pártnak fejévé tette magát a' temesvári országgyülésen, 's annyival veszedelmesb irányt választa, mennyivel tágasb utat nyitott meg a' kényhatalomnak. Ki a' király ellen pártot fogott, vagy pedig őtet ellenkezőivel megbékéltetni iparkodott, adja vissza, a' mit akkor a' királytól kapott. És mit kiván e' törvény bebizonyítatni? Azt, hogy a' király tőle félt. Igy tehát a' törvény ezen adományosokat megfosztá azon közönséges, 's minden vádoltnak megengedett óvástól, hogy elitéltetését legalább két tanu' vallomása állapíthassa meg. Valakiről tehát a' király azt mondta „féltem tőle" az el volt itélve, jószágát elvesztette.

De melly zenebonát ért Zsigmond ezen szavak alatt: „eo tempore quo iidem adversus nos... insurexissent", és „pro fienda pace pro tunc laborassent"? Azt-e, melly Mária' megkoronáztatása, vagy Mária' halála, vagy pedig a' nikápolyi veszedelem után történt? A' két első már is keményen megbüntetve volt, 's már feledékenységben kellett volna eltemetve lennie. Hanem Zsigmond a' knini gyülésben megmutatá, hogy ő időben válogatni nem tud. Pedig hányan és kik voltak, kiket a' király-választási jus az ünnepélyesen meg nem választott, csupán csak megkoronáztatott Mária ellen hibába vezete, noha később neki őszinte hódolának? Hányan és kik voltak, kiknek ugy látszott, hogy Zsigmond-

nak, Mária' halála után, magyar törvény és szokás szerint, a' magyar koronához minden köze és igaza megszünt, noha később mégis királyuknak ismerték 's hozzája hívek maradának? Tudjuk mennyi fáradságába került Kanizsai János esztergomi érseknek igen derék és feddetlen lelkü férjfiakat Hedvig és más koronakérőktől lebeszélnie, és Zsigmond' igazáról meggyőznie. Hozzá járul még azon régi szokás, mellynél fogva az emberek adomány- és egyéb okleveleiket minden uj király által megujítatni és megerősítetni szerették. De Zsigmond' országlása alatt eddiglen egy zenebona a' másikat érte: a' temesvári törvény' szavai tehát valamennyi illyen megujított oklevelekre lehettek alkalmaztathatók. Ki volt tehát az egész országban, kit a' temesvári törvény, vagy tette vagy szava, vagy gondolatja, vagy jó akaratja miatt, nem veszedelmeztetett, kit ama rettentő „féltem tőle" utól nem érhetett volna? Érzé, 's alkalmasint tapasztalá is ezt Trőtel Miklós, midőn oklevelébe ezen szavakat belé iktatá: „Verum quia.... Nicolaus Treutel... ac ... Joannes et Ladislaus fratres eiusdem carnales ..... nullo unquam tempore contra nos modo praemisso in manu potenti, vel aliter processerunt, nec nobis aliquatenus rebellarunt, neque inter nos et inter nostrae maiestati rebellantes fuerunt pacificatores, ut per hoc nobis nocere vel obesse voluissent."

Akármit mondjunk, Temesváratt csak pártos gyülés tartatott, Zsigmond pedig boszuállást kivánt, határtalan boszuállást, 's az által nem csak párt fejévé, hanem egyszersmind önkényes üldözővé lőn, minek győző tanubizonyságát már a' körösudvarhelyi (Körösudvarhely ma *Körös* városa Horvátországban) országgyülésen adá, midőn, 1398. Februar. 26-dikán, Laczkovics Istvánnak, teljes ülésben, minden pör nélkül, fejét vétette, holt testét pedig az utczán zajgó emberei közé az ablakon lehajítatta.

Tagadhatlan dolog: ezen temesvári országgyülés' határozásai vitték Zsigmondot a' legnagyobb veszedelembe, 's utoljára a' siklósi tömlöczbe. De mint történt légyen, hogy legtapasztaltabb hivei, Kanizsaiak, Rozgonyiak, Perényiek, Debrőiek, Bebekék, szóval az egész ország tőle elállottak; hogy nápolyi László' zászlója minden templomokban, 's ünnepi körüljárásokon lobogtatott; hogy ezen nagy zenebona minden vér-

ontás nélkül lecsillapodott; hogy Zsigmond utoljára a' temesvári törvényekkel egészen ellenkező gondolatokra jutott: [1]) mind ezeknek elmondását azokra bizzuk, kik többet adandanak, egy országgyülés' történeténél.

PETROVICS FRIDRIK.

---

[1]) Gara Miklósnak adott, már felebb említett oklevelében, Zsigmond, elbeszélvén elfogattatását, 's Gara' békéltető iparkodását, igy folytatja szavait: „*Dum igitur diebus non paucis ipse Nicolaus per suos sudorosos labores inter nostram celsitudinem et praescriptos praelatos et barones pro eiusdem pacis obtentu..... praetactos pacis tractatus inceptos et diutius ruminatos fine, via et modo tam laudabilibus terminavit, quod nostra persona ex praescripta detentione eiusdem Nicolai palatini laboribus, interpositione, tractatibus et laudabilibus dispositionibus mediantibus erepta pristinoque regimini, diademati et regnoram nostrorum praedictorum realiter et integre restituta exstitit pleno cum effectu, quodque ex praescriptis nos detinentibus maioribus seu minoribus praetextu huiusmodi nostrae detentionis nemo eliminatus, sed universi, quovis damno et detrimento semotis, in eorum cunctis iuribus et bonis, eiusdem Nicolai circumspectis laboribus, integre permanserint et prospere relicti exstiterint.*“ — Most mind dicső érdem, a' mi az előtt csaknem felségbántás volt.

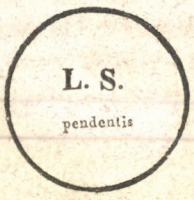
Propria commissio domini nostri Regis.

Sigismundus Dei gratia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Servie' Gallicie Lodomerie Comanie Bulgarieque Rex ac Marchio Brandenburgensis Sacri Romani Imperii Archicamararius Necnon Bohemie et Lucemburgensis heres Omnibus orthodoxe et katholice fidei cultoribus Presentibus pariter et futuris praesencium noticiam habituris. Salutem in salutis et pacis largitore. Licet adquorumlibet nostrorum fidelium mirifice prosequenda servicia et vota liberalitas nostra quadam generalitate sit abilis Illis tamen quadam specialitate est debitrix. inquibus idemptitatem agnoscit et fidei puram constanciam comperit evidenter. quorumque fidelitas et devocio non solum pristinis placere cupit obsequÿs. sed speratur in antea pocius placitura prestandis. Sane ad universorum tam praesencium quam futurorum noticiam harum serie volumus pervenire literarum. Quod cum animadverteremus quomodo abolÿm quod dolenter referimus per insultus et feritatem iniquorum paganorum Impiorum utputa Turcorum et aliarum scismaticarum gencium pressuras in quibusdam annorum curriculis retrolapsis usque indiem ho-

diernum in confinÿs regni nostri Hungarie plurime devastaciones possessionum. afflicciones hominum utriusque sexus sine differencia etatis. et in Jugum vilis servitutis redacciones per Turconicam Seviciam miserabiliter commisse fuissent et perpetrate. propter quod nostra et regni nostri potencia diminui et dictorum nostrorum Inimicorum crudelitas et insultus praevalescere videbatur. Ea propter consulendum circa praemissa aliaque ardua nostra et dicti Regni nostri negocia fore existimavimus, universosque Prelatos Abbates praepositos et Barones regni nostri. Necnon dequolibet Comitatu ipsius regni nostri singulos quatuor probos et Nobiles viros plena potestate ceterorum consociorum ipsorum adomnia ordinanda fungentes in Themeswar adfestum beati Michaelis archangeli cumiam revolucio praeterisset annualis pro congregacione et consilio generali deducendis fecimus accersiri Nobisque unacum eisdem in Ibi existentibus dicti Barones proceres et Nobiles regni nostri super praemissis diligenti tractatu et matura deliberacione praehabitis intercetera taliter duxerunt ordinandum, quod omnia Castra Tenutas possessiones et Civitates que vel quas quibusdam Regnicolis nostris eo tempore quo ÿdem adversus nos animo indurato et manu potenti Insurrexissent praetimore Insureccionis huiusmodi ipsis Tradidissemus et donassemus simulcum huiusmodi donacionibus quas hÿs qui inter nostram maiestatem et predictos rebellizantes nobis profienda pace pro tunc laborassent fecissemus, praetimore praenotato merito et Justomodo aufferre valeremus abeÿsdem, donaciones vero universis hÿs qui nobis fideles exhibuissent famulatus pernos factas ratificaremus et confirmaremus literarum nostrarum per vigorem. Verumquia fidelis noster dilectus Magnificus vir Nicolaus Treutel pridem Banus Machoviensis ac Magistri Johannes et Ladislaus fratres eiusdem carnales nobis clare recolentibus dictisque prelatis Baronibus et Regni nostri Nobilibus ipsi Congregacioni nostre adherentibus hocidem unanimiter et concorditer affirmantibus nulloumquam tempore contra nos modo praemisso in manu potenti vel aliter processerunt nec nobis aliquatenus rebellarunt, neque inter nos et inter nostre maiestati rebellantes fuerint pacificatores. ut perhoc nobis nocere vel obesse voluissent. sed incunctis nostris et regni nostri negocÿs et agendis Inviolabilis fidelitatis constancia et laudedignis obsequÿs et Egregÿs meritis sincerisque complacencÿs laudabiliter nostro claruerunt Inconspectu et digne meruerunt commendari. Recensitis itaque et sagaciter in Animo nostro Regali permetitis multipharÿs praeclaris fidelitatibus et laudedignis praeconio attollendis fidelium serviciorum immensis meritis ac virtuosis et innumeris gestis et sinceris uberimis proficuisque complacencÿs ac laudedignis fidelibus multimodis obsequÿs per eosdem Incunctis nostris validis et varÿs expedicionibus et negociorum diversorum prosperis et asperis processibus contra et adversus Inmanes Turcos et alias scismaticas naciones dictorum videlicet iniquorum Paganorum sequaces christianitatis ymo nominis christi blasphematores et crudeles persecutores cum eorundem fratrum consanguineorum proximorum et aliorum militarium et Nobilium Clientum plurali sanguinis effusione et interempcionibus gravia et intollerabilia in proprÿs personis et bonis sufferendo dispendia,

sed et fortune et mortis casibus ac periculis se et sua viriliter exponendo, et submittere pronostri honoris et troni exaltacione non dubitantes nostrum inmensum decus et honoris eximÿ augmentum et tocius ipsius regni nostri Ingentem adprofectum et Comodum ac compendium opportunum Locis et temporibus debitis plerisque vicibus sumpme incumbentibus indefessa solercia et Strenua milicia laudabiliter et ferventer eorum nisu et toto posse ad eo exhibitis ut noster regius animus in Ilaritate desiderabili exinde praesignitus mitissime conquievit; enactumque et consecutum et frequenter exeorum praetaxatis virtutum gestis ipsum regnum nostrum decoris ac utilitatis Ingentis concupitum incrementum, Ideo nos praefatorum viri Magnifici Nicolai Treutel pridem Bani Machoviensis ac magistri Johannis et Ladislai fratrum eiusdem exposcentibus meritis obsequÿs virtutibus pericia legalitate ac Strenuis gestis, universa Castra Civitates possessiones et quaslibet tenutas Opida villas ac districtus quomodolibet vocata et appellatas et inquibuscunque Comitatibus Intra Ambitum Regnorum nostrorum consistencia adiacencia et habitas simulcum libertatibus praerogativis et exempcionibus per nos ipsis profidelibns servicÿs et meritis nobis et toto regno nostro Impensis alÿs literis nostris superinde confectis liberaliter in ewm hactenus donata et collatas ac indultis et concessis exconsensu et consilio unanimique voluntate praefatorum prelatorum Baronum et Nobilium regni nostri praelibato, viro magnifico Nicolao Treutel pridem Bano Machoviensi ac Magistris Johanni et Ladislao fratribus eiusdem carnalibus, ipsorumque heredibus et successoribus universis Juxta continencias literalium Instrumentorum super huiusmodi Castris Civitatibus possessionibus Tenutis Opidis villis et districtibus necnon libertatibus praerogativis et exempcionibus rite confectorum perpetuo et irrevocabiliter possidere. Tenere. habere. pariter et potiri pleno Jure relinquentes Constitucionibus decretis Ordinacionibus et Statutis indicta Congregacione et colloquÿs in Themeswar circa dictum festum beati Michaëlis archangeli editis et deductis non obstantibus inhac parte quibuscumque. ut ipsi vir Magnificus Nicolaus Treutel pridem Banus Machoviensis ac magistri Johannes es Ladizlaus fratres eiusdem carnales eorumque heredes inpleno et corporali realique dominÿo eorum et ipsorum secure Jugiter perseverent et Tranquillitate omnimoda pociantur inconcusse ineysdem. nec deipsis praetextu constitucionis praedicte in Themeswar facte processu temporum aliquatenus privari valeant vel excludi. Et nihilominus requirentibus fidelitatibus ipsorum Nicolai Treutel pridem Bani Machoviensis ac Magistri Johannis et Ladislai fratrum eiusdem carnalium omnia literalia Instrumenta super quibuscumque Castris Civitatibus Opidis villis possessionibus Tenutis necnon districtibus ac libertatibus praerogativis et exempcionibus per nos ipsis hucusque datis et donatis ac concessis; confecta. simulcum ipsis donacionibus et aliis exinde secutis. quo adomnes earum continencias Articulos puncta et clausulas rata grata et accepta habendo de predictorum prelatorum Baronum ac procerum Regni nostri consilio praematuro et unanimi decreto eorumdem mera auctoritate regia et regie potestatis plenitudine, excertaque nostre maiestatis sciencia pro ipsis Magnifico viro Nicolao

Treutel pridem Bano Machoviensi et magistris Johanni et Ladislao fratribus eiusdem carnalibus eorumque heredibus et posteritatibus universis rursum Innovantes perhempniter valituras confirmamus Praesentis scripti nostri patrocinio mediante. Incuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes concessimus eÿsdem literas nostras privilegiales pendentis et Autentici Sigilli nostri duplicis munimine roboratas, Datum permanus Reverendissimi inchristo patris et domini domini Johannis de Kanisa Archiepiscopi alme ecclesie Strigoniensis locique eiusdem Comitis perpetui Necnon primatis et Apostolice sedis legati, Auleque nostre maiestatis sumpmÿ Cancellarÿ fidelis nostri dilecti Anno Domini Millesimo CCC^{mo} Nonagesimo octavo Sexto kalendas Decembris. Regni autem nostri Anno duodecimo. Venerabilibus inchristo patribus et dominis Valentino tt scte Sabine sacrosancte Romane ecclesiae presbitero Cardinali, et alme ecclesie Quinqueecclesiensis Gubernatore, ac eodem domino Johanne ipsius ecclesie Strigoniensis Nicolao Bubek Colecensi Petro Jadrensi Andrea Spalatensi et altero Andrea Ragusiensi Archiepiscopis. Luca varadiensis Martino Transsiluanensis Eberhardo Zagrabiensis Stephano Cÿko Agriensis Johanne Boznensis. Demetrio wesprimiensis. Johanne Jauriensis Petro waciensis fratre Thoma sirimiensis Michaele Nitriensis. fratre Gregorio Chanadiensis Grisogono Traguriensis. Francisco Scardonensis. Ladislao Tiniensis Johanne Nonensis Anthonio Sibinicensis Nicolao Corbaviensis et Leonardo Segniensis ecclesiarum Episcopis ecclesias Dei fideliter Gubernantibus Necnon Magnificis viris Detrico Bubek Regni Hungariae Palatino. Stÿborio de Stÿborich Wayvoda nostro Transsiluano et Comite de Zolnuk. Comite Frank filio condam Konye Bani Judice Curie nostre Nicolao de Gara Dalmaciae et Croaciae praedictorum ac Totius Sclavonie. Francisco Bebek et Johanne de Maroth Machoviensibus Banis. Honore Banatus Zeuriniensis vacante. Georgio filio Jakch de Kusal Tavarnicorum Stephano de dicta Kanisa Janitorum. Johanne Groff Dipiferorum Emerico de Peren pincernarum Johanne filio magistri Ladislai filÿ condam Comitis Stephani Bubek Agazonum nostrorum magistris. Eodem Styborio Comite Posoniensi Alÿsque quampluribus Comitatus regni nostri Tenentibus et honores.

propria commissio domini nostri Regis.